

PROVJERA SPREMNOSTI ZA BORBU I SVENARODNI OTPOR

Manevar »Sloboda 71« bio je i provjera struktura tzv. civilnog sektora, uključujući tu i ratne organe vlasti svih stepena, društveno-političke organizacije i civilnu zaštitu, kao i druge organe i institucije.

I pored toga što sve analize još nisu potpuno završene, već se može reći da je to bio prvi manevar u nas u kojem su, pored oružane komponente, učestvovala i sve druge strukture civilnog sektora, odnosno cjelokupno stanovništvo na manevarskoj prostoriji. Manevar »Sloboda 71« se bitno razlikuje od svih prethodnih manevara, jer je u njemu aktivno sudjelovao cijeli narod sa svojim oružanim snagama, primjenjujući različite oblike otpora tehnički nadmoćnijim snagama agresora. Bilo je to, dakle, prvi put da se u složenim uvjetima provjerava svenarodni otpor: agresor je želio postići svoj cilj munjevitim napadom snažnih oklopno-mehanizovanih i vazdušno-desantnih snaga, ali se sudario s doktrinom opštenarodne odbrane i njenom specifičnom strategijom i taktikom oružane borbe i drugih oblika svenarodnog otpora, u koji su bili uključeni svi ljudski i materijalni potencijali na manevarskoj prostoriji.

Djelovanje svih struktura civilnog sektora na manevru pratio je poseban sudijski aparat, čiji je zadatak bio da što realnije i objektivnije ocjenjuje i usmjerava aktivnosti civilnog sektora. Zadataci sudija su bili obimni i složeni, pošto se djelovanja civilnog sektora nisu odvijala samo na jednom mjestu ili samo u zahvatu fronta, već na cijelom prostoru na kojem se nalazio napadač, pri čemu je valjalo posvetiti posebnu pažnju radu civilnog sektora na privremeno zaposednutoj teritoriji.

Sudije su svojim ocjenama i savjetima nadoknađivale uticaj onih činilaca kojih nema u miru, a svoju pažnju su usmjeravale na sveobuhvatno sagledavanje i procjenjivanje svih postupaka koji su u određenom trenutku utjecali na funkcionisanje svih činilaca

opštenarodne odbrane. Pri svemu tome, izuzetno značajnu ulogu su imale one sudije koje su pratile rad mjesnih zajednica, izvršnih odbora, organa i rukovodstava društveno-političkih organizacija opština i Zajednice opština (sreza).

Funkcionisanje civilne vlasti na manevarskoj prostoriji bilo je, prema ocjeni sudija, u cjelini, vrlo uspješno, gotovo kao i u ratu. Svi njeni organi (Sabor, Izvršno vijeće Sabora sa svojim organima, Izvršni odbor Zajednice opština, skupštine opština, organi mjesnih zajednica i dr.) nalazili su se na određenim lokacijama i djelovali su u ratnom sastavu.

Najveće objektivne teškoće zapažene su u Zajednici opština, koju su formirale opštine Karlovac, Duga Resa, Vojnić, Slunj i Ogulin. Zajednica opština stvorena je na brzinu, tako da nije bilo moguće izvršiti sve potrebne prethodne pripreme. Zbog toga se osjećala njena neuigranost za učesće u složenom manevru »Sloboda 71«, što se odražavalo i u toku dejstava posebno u pogledu rada Izvršnog odbora Zajednice. Osim toga, nije bilo ni dovoljno koordinacije u radu, pa su opštine najvećma djelovale samostalno (to je bilo uslovljeno i relativno slabom organizacijom i funkcionisanjem sistema veza).

Da bi uspješno obavio svoju ulogu, Izvršni odbor je organizovao odgovarajući broj resornih povjereništava. Zajednica opština se javljala i kao institucija republičke uprave, pa je djelovanje civilnog sektora išlo od republičkih organa, odnosno Izvršnog vijeća Sabora, preko Zajednice opština i opština do mjesnih zajednica, koje su, u stvari, predstavljale neposredne izvršioce ratnih zadataka. No, uprkos svemu, potvrdilo se da je Zajednica, kao spona republičkih organa i opština, vrlo značajna u ratu, te da treba svestrano proučiti iskustva stečena u tom pogledu na manevru.

Nadležnost Zajednice opština i njenih organa prethodno nije bila pravno regulisana, što je, takođe, stvaralo ozbiljne teškoće u radu. Dalje, Zajednica opština nije ni približno dovoljno bila opremljena materijalno-tehničkim sredstvima, zbog čega su uslovi života i rada bili prilično teški, pa su stoga i neki zadaci sa zakašnjenjem izvršavani. To se posebno ispoljilo u djelovanju zajednice opština na privremeno zaposednutoj teritoriji, tj. tamo gdje je došla do izražaja izuzetna složenost zajedničkog funkcionisanja svih elemenata.

Skupštine su izvršavale zadatke preko svojih izvršnih odbora i njihovih povjereništava. Na manevarskoj prostoriji je aktiviran veći broj mjesnih zajednica. Prvi put se vidjelo kolika je stvarno njihova uloga u funkcionisanju civilne vlasti u ratu, jer se na manevru go-

tovo ni jedna odluka viših organa nije mogla sprovesti u život bez aktivnog učešća mjesnih zajednica. Štaviše, potvrdilo se da su one bile žarišta i osnovni punktovi svenarodnog otpora. Civilna vlast je besprijekorno funkcionisala, bilo da je radila na slobodnoj ili na privremeno zaposjednutoj teritoriji. Ona je svuda i uvijek bila prisutna, a agresor i pored znatnih napora, nije uspijevaao da je paralizira. Ukratko, veza između naroda i vlasti nije bila nijednog trenutka izgubljena, što znači da su se naši planovi, uputstva i druga ratna dokumenta potvrdila u praksi.

Istina, ovdje treba imati na umu i to da »plavi« nije imao dovoljno mogućnosti za odvajanje svojih specijalno obučениh snaga za djelovanje protiv naše vlasti i civilnog sektora u cjelini. S druge strane, aktivnost teritorijalnih, partizanskih, omladinskih i drugih struktura oružane komponente u njegovoj pozadini mu je to i onemogućavala, jer je stalno uznemiravan i napadan u plićoj i dubljoj pozadini, tako da ni na privremeno zaposjednutoj teritoriji nije imao mira.

Naša vlast na privremeno zaposjednutoj teritoriji, potpomognuta od naroda, organizovala je, iza neprijateljskih linija, — školstvo, informativno-propagandnu i zdravstvenu službu, zbrinjavanje ugroženog i nastradalog stanovništva, te efikasno djelovanje civilne zaštite. Sve to potvrđuje da je nemoguće okupirati zemlju u kojoj je sav narod spreman i organizovan da brani slobodu i nezavisnost.

Savez komunista i organi drugih društveno-političkih organizacija (od republike do mjesne zajednice), takođe su vrlo uspješno djelovali u ratnim uslovima. Posebnu aktivnost ispoljili su SK i SSRN, koji su od priprema do završetka manevra imali veoma značajnu ulogu u realizovanju zadataka koji su postavljani pred sve društvene strukture i cjelokupno stanovništvo na manevarskoj prostoriji. U radu tih organizacija zapažena je i jedna veoma pozitivna osobina: nije bilo dugih sastanaka (izražavalo se pravim vojničkim rječnikom, kratko i jezgrovito, a zadaci su prihvatani i izvršavani za najkraće vrijeme i na najjednostavniji način).

Značajnu ulogu u pripremanju stanovništva i u njegovom sudjelovanju u manevru odigrala je informativno-propagandna djelatnost, koja je u potpunosti izvršila svoj zadatak. Zahvaljujući solidnim pripremanjima i dobrom radu radio-televizije i štampe, stanovništvo na manevarskoj prostoriji i šira javnost su iscrpno i pravovremeno bili informisani o svim zbivanjima na manevru. Svi ljudi na radu u sredstvima informisanja (novinari, snimatelji, komentatori, tehničari i dr.) ispoljili su veliko požrtvovanje i pokazali da su shvatili svoju ulogu u sklopu koncepcije opštenarodne odbrane.

U manevru je ostvareno istinsko jedinstvo »crvenih« i naroda. Borbenim akcijama u odbrani od agresora bile su obuhvaćene sve komponente svenarodne odbrane. Jednom riječju, u manevru »Sloboda 71« je učestvovao cijeli narod, što je pravi dokaz naše spremnosti i odlučnosti da svim snagama i sredstvima branimo slobodu i nezavisnost. Odnosno dokaz za to koliko je snažno bratstvo i jedinstvo naroda i narodnosti koji žive na tom području. »Sloboda 71« je pokazala da su svi naši radni ljudi i naša mlada generacija duboko prožeti duhom i tradicijama naše narodnooslobodilačke borbe. Bogatstvo inicijativa i samoprijegorno izvršavanje svih zadataka pokazali su ne samo spontanost, nego i dobru organizovanost stanovništva za odbranu, odnosno da narod ima visoku svijest, što se, uostalom, moglo osjetiti i vidjeti u svakom naselju, školi, fabrici... Pobjedi snaga »crvenih« presudno je, dakle, doprinio narod. Gotovo svi stanovnici područja na kojem je bio manevar bili su angažovani na strani branioca. Neki su se borili s oružjem u ruci, drugi su podizali barikade, zbrinjavali ranjenike, učestvovali u snabdijevanju ili evakuaciji, prikupljali dragocjene podatke o snagama »plavih« i na pogodan način ih dostavljali svojim oružanim snagama, u čemu je veoma značajnu ulogu odigrala omladina. Na svakom koraku, u pripremi i u toku izvođenja borbenih akcija, doživljavao se velik entuzijazam mladih, koji su među učesnicima manevra bili i najbrojniji.

Valja istaći da je omladina, uključena u specijalizovane organizacije narodne tehnike, aktivnim učešćem i stručnim znanjima znatno doprinijela opštem uspjehu manevra, u čemu su se naročito istakli radio-amateri. S druge strane, na manevru je potvrđeno da su aktivnosti koje »Narodna tehnika« sprovodi kao redovnu djelatnost od velikog značaja za narodnu odbranu.

Koliko je naše društvo spremno za odbranu zemlje vidi se i po tome što je bilo dosta prigovora od radnih organizacija, građana i omladine, koji planom nisu bili predviđeni da aktivno učestvuju na manevru (nije ni moglo biti angažovano sve što imamo organizovano u teritorijalnoj odbrani, civilnoj zaštiti i drugim društvenim strukturama).

»Plavi« je u početnim djelovanjima jakim oklopnim i mehanizovanim snagama, osloncem na snagu oklopa i vatre i uz pomoć helikopterskih desanata, uspio prodrijeti na dio naše teritorije, ali je u tome naišao na žestok otpor snaga »crvenih« (operativna armija i jedinice teritorijalne odbrane), mjesnih straža i cjelokupnog stanovništva.

Oni koji nisu imali mogućnosti da neposredno pomažu svoje oružane snage, totalnim bojkotom su onemogućavali napredovanje »plavih«, koji je već prve noći agresije priznao da se osjeća kao u osinjem gnijezdu. Time je Titova deviza »Čitava zemlja jež« i praktično bila primijenjena.

Manevar je imao zadatak da dokaže da se Jugoslavija može uspješno braniti od znatno nadmoćnijeg agresora i taj osnovni zadatak je potpuno ostvaren. Vrijednosti opštenarodne odbrambene doktrine o naoružanom narodu su se pokazale u punom svijetlu i potvrđeno je da odlučnost naroda da brani svoju slobodu predstavlja mnogo snažnije oružje i od najsavremenije tehnike.

Bio je to veran prikaz idejno-političke i psihološke pripremljenosti i organizovanosti svih komponenata opštenarodne odbrane za odbranu zemlje. Manevar je uticao i na to da narod spozna da je moguće pružiti otpor i nadmoćnijem neprijatelju i učvrstio vjeru u vlastite snage. A to upućuje na zaključak da je naša odbrambena koncepcija postala stvarnost i svojina svakog građanina.

Stekli smo značajna iskustva i o tome kako se možemo braniti, kako svaki građanin, naoružan ili ne, može naći svoje mjesto i biti aktivan u borbi i otporu protiv agresora. I ne samo to. Provjereno je i bolje sagledano i to kako radne organizacije i organi za privredu društveno-političkih zajednica, premda nisu bili u cjelini uključeni u manevar, mogu uspješno izvršavati svoje obaveze u oblasti proizvodnje i zaštite robnih fondova, a u skladu sa trenutnom situacijom.

Snabdijevanje oružanih snaga i stanovništva isticalo se kao osnovni zadatak organizovanja ekonomike u duhu principa koncepcije opštenarodne odbrane. Zbog toga je bilo potrebno sagledati mogućnosti za osiguravanje određenih artikala i usluga u situacijama koje je dinamika boja nametnula, kao i postupke s robnim fondovima i moguće međusobne ispomoći radnih organizacija u izuzetno teškim uslovima (za proizvodnju električne energije, tehnoloških plinova, metaloprerađivačkih usluga, elemenata za izradu zaklona i skloništa, itd.). Rad komunalnih i drugih službi se, u određenim situacijama, takođe pokazao kao primaran zadatak, i to na širem planu.

Sve je to pomoglo da se sagledaju mogućnosti i međusobne obaveze radnih organizacija i privrede u cjelini na široj manevarskoj prostoriji, što će biti dragocjen doprinos daljem usavršavanju ratnih priprema i razradi planova, te određivanju zadataka pojedinim radnim organizacijama.

To je bio prvi manevar u nas na kojem je došlo i do pune saradnje i koordinacije borbenih djelovanja operativne armije i jedinica teritorijalne odbrane. Pokazalo se da te dvije komponente oružanih snaga čine čvrstu cjelinu i da predstavljaju nesavladivu udarnu snagu. Saradnja između tih komponenata i civilnog sektora u cjelini je bila dobra, a bila bi i bolja da je sistem veza i međusobnog komuniciranja bio uvježbaniji (uočene su i neke slabosti u organizovanju, tehničkoj opremljenosti i obučenosti — pojedinci u organima vlasti nisu bili osposobljeni za upotrebu savremenih sredstava veze i sl.).

»Sloboda 71« je pokazala i izuzetnu uvježbanost i osposobljenost pripadnika naše armije, bez obzira na to da li su bili na strani »plavih« ili »crvenih«. Učinjen je zaista velik korak u razradi vojne doktrine i u modernizovanju operativne armije, što je od posebnog značaja jer je našem društvu, s obzirom na fizionomiju savremenog rata, neophodno potrebna snažna i moderno opremljena armija kao dio sveukupnog sistema svenarodne odbrane.

Sve što smo do sada postigli pokazalo je svoju pravu vrijednost na manevru i rezultat je naše odlučnosti da se u odbrambeni rat, koji bi nam eventualno bio nametnut, uključe i zajedno djeluju sve društveno-političke, samoupravne i vojne strukture, odnosno — cjelokupan ljudski, društveno-ekonomski, politički i moralni potencijal svih naroda i narodnosti Jugoslavije.

Pred našim društvom u cjelini, pred svim komponentama opštenarodne odbrane, a posebno pred civilnim sektorom, koji je tek na manevru stekao prva stvarna iskustva, sada stoje novi zadaci i obaveze u vezi sa dograđivanjem cjelokupnog sistema opštenarodne odbrane. Uostalom, jedna od bitnih karakteristika sistema opštenarodne odbrane i jest u tome da se on stalno razvija i dograđuje uporedo s razvojem našeg društva, jačanjem njegove materijalne osnove, itd.

Zahvaljujući manevru dobili smo mnoštvo novih pogleda na teoriju i praksu oružane borbe. Dalje napredovanje u tom pogledu biće moguće samo ako se znatno proširi krug istraživača-analitičara, među kojima treba da bude još više stručnih i naučnih radnika. Njima treba omogućiti šira istraživanja za potrebe opštenarodne odbrane, pošto će daljnja primjena koncepcije opštenarodne odbrane u našem samoupravnom društvu nametati sve krupnije i složenije zadatke.

Na temelju dostignuća na manevru »Sloboda 71« učinili smo, sem ostalog, i nove korake ka još neposrednijem povezivanju civilnog sektora s drugim komponentama naše odbrane i zaštite. U svemu

tome jedno područje aktivnosti zaslužuje posebnu pažnju, a to su pripreme radnih organizacija za rad u ratnim uslovima i za ratnu proizvodnju. Važnost tog pitanja očitavala se i na manevru, ali je bilo malo vremena da se ono potpuno sagleda, pa će biti potrebno da se i dalje iznalaze optimalnija rješenja organizovanja proizvodnje u ratu za potrebe naroda i oružanih snaga.

Manevar »Sloboda 71« je donio značajna pozitivna iskustva koja će obogatiti primjenu naše koncepcije. Zato je sada osnovni zadatak da se ta iskustva stvaralački, brzo i odlučno pretvaraju u nove akcije za dalje jačanje naših snaga i odbrambene sposobnosti zemlje u cjelini.

Pukovnik
Dragutin BOLJKOVAC